
A R H I V A
P E N T R U Ș T I I N Ț A Ș I
R E F O R M A S O C I A L Ă

ORGAN AL INSTITUTULUI SOCIAL ROMÂN

*Contine si 098
avea chila*

O M A G I U

PROFESORULUI

301'

D. G U S T I

XXV DE ANI DE ÎNVĂȚĂMÂNT UNIVERSITAR

82.2 & Gusti

(1910—1935)

61.22.055.6 : 301'

41.199 & Gusti : 061.22.055.6

63978

ANUL XIV

1936

EDITURA INSTITUTULUI SOCIAL ROMÂN

JUDEȚE DISPĂRUTE DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ

DE CONST. C. GIURESCU

Gustav Weigand în articolul său *Die Namen der rumänischen Județe im Altreich*, publicat în *Balkan-Archiv* IV (1928), p. 168—177, încearcă să arate „originea numelor” județelor din vechiul regat (fără Dobrogea!) și să stabilească dacă aceste nume sunt nume vechi populare sau au fost date de către administrația de pe vremuri a țării¹⁾. După ce întreprinde această cercetare, pentru fiecare județ în parte, ajunge la concluzia următoare: „Din 30 de județe, 9 poartă nume vechi populare, după regiuni; din acestea 9, 5 sunt bulgărești (Mehedinți, Vâlcea, Vlașca, Ilfov, Ialomița), 1 rutean (Tutova), 1 românesc (Mușcel), 1 sârbesc (Romanai), 1 cuman (Teleorman)”²⁾. „...Toate celelalte... au nume administrative, după orașe sau râuri” și se împart, ținând seamă de originea numelui, astfel: 8 bulgărești (Dolj, Gorj, Olt, Prahova, Dâmbovița, Brăila, „Slan-Râmnic”, Buzău)³⁾. 3 românești (Fălciu, Neamțu, Botoșani), 5 rutene (Putna, Dorohoi, Iași, Suceava, Tecuciu), 3 cumane (Covurlui, Vaslui, Argeș), 2 maghiare (Bacău, Roman?) dintre care unul nesigur⁴⁾. Așadar, în total, numele județelor se împart, ținând seamă de „formație și origine”, în: „12 bulgărești, 5 românești, 6 rutene, 4 cumane, 2 maghiare, dintre care unul nesigur, 1 sârbesc”⁵⁾. Prin urmare „numele de formație bulgară covârșesc”; iar „numele date pe cale administrativă sunt cu mult mai numeroase decât cele de origine populară”⁶⁾.

Articolul lui Weigand păcătuiește în mai multe privințe. Relevăm mai întâi erorile de informație, unele deosebit de grave, cum e aceea, de pildă, privitoare la orașul Tecuci care „wird schon in vorrumänische Zeit im Jahre 1134 erwähnt”⁷⁾ — când demonstrat este de multă vreme că documentul din

¹⁾ G. Weigand, *o. c.*, p. 169: „Die folgende Untersuchung soll den Ursprung der Namen zeigen, und untersuchen, ob die jetzigen Namen alte Volksnamen sind oder ob sie künstlich als Verwaltungsbezirke getauft wurden”.

²⁾ G. Weigand, *o. c.*, p. 176. Am tradus pe *Kleinrussisch* prin rutean.

³⁾ Numele Buzău ne-ar fi venit însă prin filieră ungară (*o. c.*, p. 172).

⁴⁾ *Ibidem*, p. 176: „Insgesamt sind von den 30 Județean nach Gildung und Herkunft blg. 12, rum. 5, klr. 6, kum. 4, magy. 1, (1 ?), srb. 1”.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 177: Aceste cifre totale ale lui Weigand sunt greșite, deoarece dacă adunăm cifrele parțiale, date tot de el, obținem: 13 bulgărești, iar nu 12, și 4 românești, iar nu 5.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 177: „Die Namen mit blg. Bildung überwiegen; die künstlichen, d. h. auf administrativem Wege eingeführten Namen sind weit zahlreicher, als die auf volkstümlicher Herkunft beruhenden”.

⁷⁾ *Ibidem*, p. 173.

1134 e un falsificat — ⁸⁾ sau cealaltă privind Bârladul „capitala județului Cuvurului” ⁹⁾, și care „mit Tecuci und Galați im 12 Jh. also noch vor Ankunft der Rumänen in dieser Gegend, einen russischen Staat bildete, wie aus mehreren Dokumenten bei Hurmuzaki zweifellos hervorgeht“ ¹⁰⁾ (!).

În ce privește împărțirea pe categorii, numirile zise „bulgărești” și „rutenene” sunt în mare parte *vechi slave*, provenind dela populația slavă care s'a așezat în ținuturile noastre și care a fost asimilată, în decursul veacurilor VI-XI, de Dacoromani. ¹¹⁾ În această categorie intră cel puțin numirile Prahova, Dâmbovița, Ilfov, Ialomița, Vlașca, Putna, Tecuci, Suceava.

Dar defectul fundamental al cercetării lui Weigand este faptul că, într-o problemă de toponimie istorică, vrând să cerceteze originea numelor județelor din vechiul regat și să tragă apoi din aceasta concluzii istorice, pornește dela situația de astăzi în loc să pornească dela vechea împărțire administrativă a țării, dela numele vechilor județe. Într'adevăr, și în acest domeniu, ca și în celelalte, au avut loc o serie întreagă de prefaceri: unele județe au dispărut, altele și-au schimbat numele. Numai în Țara Românească și în Moldova dintre Carpați și Prut, așadar în vechiul regat, au existat în secolele trecute 11 județe care astăzi nu mai figurează pe harta administrativă a țării. Cercetarea lui Weigand trebuia să ție seamă de ele; rezultatele la care ar fi ajuns erau altele; proporția numirilor de diferite origini s'ar fi schimbat.

În rândurile ce urmează voi da câteva indicațiuni asupra județelor care au dispărut în Țara Românească. Ele sunt în număr de șase: județul Jaleșului, județul Motrului, județul de Baltă, județul Gilortului, județul Pădureț și județul Săcuieni sau Saac.

Județul Jaleșului apare prima oară în hrisovul din 3 Octomvrie 1385 prin care Dan Voevod acordă mănăstirii Tismana, între altele, un mertic anual de 400 de găleți de grâu din dijma care se va lua „din județul Jaleș” (От жа-

⁸⁾ Vezi, în această privință, articolul lui P. P. Panaitescu, *Diploma bârlădeană din 1134 și hrisovul lui Jurg. Koriatovici din 1374 în Revista Istorică Română* II, (1932), p. 46—58.

⁹⁾ G. Weigand, *o. c.*, p. 173-174. După cum se știe, Bârladul e capitala județului Tutova.

¹⁰⁾ *Ibidem*, p. 174. Toată această afirmație se bazează pe documentul falsificat din 1134. Documentele din colecția Hurmuzaki nu fac niciunul nici cea mai mică mențiune despre orașele Bârlad, Tecuci și Galați în sec. XII; ele amintesc doar de *Brodnici*. Vezi pentru aceștia din urmă Const. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. I, ed. 2-a, București, 1935, p. 313-315.

Și afirmația lui Weigand „Die Stadt Buzău, die zuerst 1493 erwähnt wird” (p. 172) e inexactă. Târgul Buzăului e menționat pentru prima oară în 1431 în documentul lui Dan al II-lea către „târgurile și vămile” din Țara Românească. Vezi I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, București, 1905, p. 38-39.

¹¹⁾ Cf. Const. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. I, ed. 2-a, București, 1935, p. 223—226.

лешкаго сѣдства).¹²⁾ Pentru a doua oară e menționat în hrisovul lui Mircea cel Bătrân din 27 Iunie 1387 care confirmă dania predecesorului său. Nu cuprinde cu privire la județul Jaleș nici un element în plus.¹³⁾ Il găsim apoi în documentul acordat Tismenii la 28 Octombrie 1429 de regele Sigismund al Ungariei. Acesta întărește mănăstirii, între altele, următoarele posesiuni: „Și în județul Jaleșului satele Ploștina și Cereșev și Leurda ...și pe Jiu satul Ceaurii... și pe Tismana satul Tismana... și pe Jaleș Arcanii și Tamașești și Balești și Rasova” (и у Жалешко судство села Площина и Черешевъ и Леурда... и на Жули село Чаури... и на Тисмѣне село Тисмена... и на Жалешу Аркани и Тамашеши и Балеши и Расовъ).¹⁴⁾ Ultima mențiune cunoscută mie este în actul similar din 20 Octombrie 1444, prin care Ioan de Huniade întărește și el mănăstirii Tismana satele ei: „Și în județul Jaleșului satul Ploștina și Cereșev și Turcenouți (Turcinești) și Leurda”. (и оу Жалешко соудство село Площина и Черешевъ и Тоурченуци и Леоурдо).¹⁵⁾

Județul Jaleșului își trage numele dela pârâul Jaleșului, un sub afluent al Jiului, pe partea dreaptă, în regiunea muntoasă¹⁶⁾. Nu putem determina precis suprafața ocupată de județul Jaleșului; ea corespundea însă cu o bună parte a județului Gorj de astăzi, cuprinzând spre răsărit Târgul-Jiului, iar spre apus Tismana, și cu partea de nord-est a județului Mehedinți de astăzi.

În cuprinsul județului Jaleș erau, așa cum ne-o spune lămurit documentul din 20 Octombrie 1444, satele Ploștina, Cereșev, Turcenouți și Leurda. Tot de acest județ țineau și satele Arcanii, Tămășeștii, Baleștii și Rasova, care se aflau chiar pe râul Jaleș.

Despre județul *Motrului* cunosc o singură mențiune, în hrisovul din 10 Iunie 1415, prin care Mircea cel Bătrân întărește mai multor boernași satul Beala „în județul Motrului” (село зовоемо Бѣла еже ест на сѣдство мотръско¹⁷⁾). Numele și l-a luat, evident, dela apa Motrului, în bazinul căreia se întindea. Satul Beala există și astăzi, sub numele de Bala de jos, în județul Mehedinți, plasa Motrul de sus¹⁸⁾. Spre miazăzi, județul Motrului se mărginea cu județul de Baltă, spre miazănoapte cu județul Jaleșului, spre apus cu teritoriul cetății Severinului, spre răsărit cu județul Gilortului.

Al treilea județ oltean dispărut este *județul de Baltă*. Și pentru acesta avem tot numai o singură mențiune, anume în documentul amintit al lui Ioan

¹²⁾ Al. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, București 1909, p. 167-171.

¹³⁾ Vezi documentul publicat de B. P. Hasdeu, *Arhiva istorică a României*, III, p. 191-3: О жалешкаго сѣдства.

¹⁴⁾ Al. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, p. 180-181.

¹⁵⁾ *Ibidem*, p. 184-187.

¹⁶⁾ B. P. Hasdeu, *Istoria critică a Românilor*, vol. I, București, 1875, p. 259.

¹⁷⁾ I. Bogdan, *Un hrisov al lui Mircea cel Bătrân din 10 Iunie 1415*, în *An. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist.*, S. 2, t. XXVI, p. 112-115.

¹⁸⁾ *Ibidem*, p. 109.

de Huniade, din 1444, prin care se întărește mănăstirilor Vodița și Tismana „în județul de Baltă, pe Dunăre”, satul Vadul Cumanilor și la Blatnița Saghievățul și celălalt Saghievăț și Pesticovo și Toporna și Sogoino și în fața Țibrei balta numită Bistrețul” (оу Блатничко соудство па Доунавоу Коу-манскыи бродъ и оу Блатниць Сагиевъць и друугы Сагиевъць и Пестичево и Топорно и Согоино и против Цибра блато совомое Бистрыць¹⁹⁾). Acest județ se întindea în partea de miazăzi a județelor Dolj și Mehedinți de astăzi; numele și-l luase dela bălțile dela Dunăre care se aflau în cuprinsul lui²⁰⁾. La sfârșitul secolului al XV-lea și la începutul celui de al XVI-lea, găsăm, în locul județelor Jaleșului, Motrului și de Baltă, trei județe noi și anume: județul *Mehedinți* și județul *Jiului de sus* și *Jiului de jos*. La 27 Ianuarie 1483, Vlad Călugărul întărește mai multor boieri moșiile lor, între care și „Criva ot Mehedinți”²¹⁾.

La 29 Iulie 1497, Radu cel Mare dă mănăstirii Tismana un mertic anual de 300 de vedre vin „din județul Mehedinți sau din județul Jiului de sus (От сждство Мехединци или от сждство горнему Жилу)²²⁾”. Iar într’un act din 12 Septemvrie 1534, aflăm că pe vremea lui Vlad cel Tânăr (1510-1512), un boier anume Radul „a fost... strângător de bir în județul Jiului de jos” (у судство долии Жил).²³⁾ Numele județului Mehedinți pare a însemna „cei dela Mehadia, Mehedia”. — inți fiind un sufix care arată locul: compară cu *Dunărinți*, locuitori dela Dunăre, și cu numele satelor: *Hrisomuinți*, dăruit de Radu I mănăstirii Tismana,²⁴⁾ *Bahninți*, pe râul Vodița, pomenit în actul citat mai sus din 1444, *Bințiinți* din Ardeal, satul lui Vlaicu, *Leurinți*, pe Bârlad în hrisovul din 13 Iunie 1436, dela voevozii Iliăș și Ștefan,²⁵⁾ *Brainți* și *Vaculinți* în Moldova de sus, în hrisovul din 29 Noembrie 1443, etc.²⁶⁾. Din numirile administrative Gor-Jiu (Jiul de sus) și Dol-Jiu (Jiul de jos) s’a făcut cu vremea numele județelor de azi Gorj și Dolj. E unul din cazurile când o numire slavă, *dată de administrație*, a intrat în limba vorbită, fiind însușită de popor. (Acelaș e cazul cu numele actual al comunei Star-Chiojd, *star* însemnând în limba slavă bătrân).

Tot la începutul secolului al XVI-lea constatăm județul *Gilortului*; numele îi vine dela apa Gilortului în jurul căreia se întindea. Prin documentul din 3 Mai 1502, Radu cel Mare dă mănăstirii Govora un mertic anual de 4 burdufe

¹⁹⁾ Al. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, p. 183-189.

²⁰⁾ I. Donat, *Județul de Baltă și Banatul Severinului* în *Arhivele Olteniei*, XIII (1934), p. 12—17.

²¹⁾ Al. Lapedatu, *Vlad Vodă Călugărul*, București, 1903, p. 71.

²²⁾ Al. Ștefulescu, *o. c.*, p. 204—5.

²³⁾ St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, București, 1905, p. 248.

²⁴⁾ E pomenit în hrisovul lui Mircea cel Bătrân, din 27 Iunie 1387; vezi B. P. Hașdeu, *Arhiva Istorică a României*, III, p. 191-193.

²⁵⁾ Mihail Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, 1931, p. 445.

²⁶⁾ *Ibidem*, vol. II, Iași, 1932, p. 187-188.

de brânză și 6 de urdă „din județul Gilortului („ot sud Gilort“)²⁷⁾. Prin-
tr'un alt document se dă mănăstirii Bistrița câte 500 de găleți de grâu, pe fie-
care an, tot „din județul Gilortului“²⁸⁾. Iar la 3 Noemvrie 1516, Neagoe Ba-
sarab, întărind o danie făcută mănăstirii dela Cornet, amintește și satul Poia
„din Gilort“²⁹⁾.

Dincoace de Olt, între județele Argeș și Muscel, exista la sfârșitul vea-
cului al XV-lea, un județ care purta numele de *Pădureț*. La 19 Iulie 1498,
Radu cel Mare confirmă mănăstirii Râncăciiovul, între altele, „gălețile ohabnice
din venitul domnesc dela grâu și dela orz din județul Pădureț“³⁰⁾. Mai târziu,
Vladislav voevod dăruiește, prin hrisovul din 24 Iulie 1524, bolniței — adică
spitalului — dela mănăstirea Sâmidreni și azilului de săraci dela Argeș — in-
stituții despre care puțini bănuiesc că au existat în vremea aceea în țara noa-
stră — „toate brânzeturile care se vor alege din județul Pădureț, orice s'ar
alege venit, ca brânzeturi sau brânză de burduf sau caș sau orice alt venit“.
(вѣса кашеріе варе колико се хтет избрати от судство Падурецем тако
варе що се хтет избрати доходжж, кашарию или мехови от сирни или
каши или буде кои доходжж³¹⁾). Județul a continuat să existe în secolul al
XVI-lea; la începutul celui de al XVII-lea, în timpul domniei lui Radu Mihnea,
el era însă alipit la județul Mușcel³²⁾. În cursul acestui secol, s'a scris o bucată
de vreme în actele cancelariei: județul Mușcel și Pădureț (судство муш. и па-
ду. ³³⁾). Suprafața acestui județ, cu nume așa de caracteristic, datorită pădurilor
întinse ce-l acopereau, se pare că a fost foarte mică: dela dealurile care despart
afluenții Râului Târgului de ai Râului Domanei până în județul Argeș³⁴⁾. În orice
caz, existența a încă unui județ în această parte a țării, e un indiciu de *desi-
mea* de populație de aci. Există și azi satul *Pădurețu*, în județul Muscel; un alt
sat *Pădureți* e în județul Argeș³⁵⁾.

Județul *Săcuieni* sau al *Saacului*, prin faptul că a durat până
pela jumătatea secolului al XIX-lea³⁶⁾, e mult mai bine cunoscut.

²⁷⁾ N. Gh. Dinculescu, *Vechi împărțiri administrative*, în *Arhivele Olteniei*, II (1923),
p. 168—9.

²⁸⁾ *Ibidem*, p. 168.

²⁹⁾ *Ibidem*, p. 169, nota 1.

³⁰⁾ Const. Giurescu, *Despre rumâni*, în *An. Acad. Rom. Mem. Secț. Ist.*, S. 2, t.
XXXVIII (1915—1916), p. 29 nota 1.

³¹⁾ B. P. Hasdeu, *Arhiva Istorică a României*, I, I, p. 104.

³²⁾ C. Rădulescu-Codin, *Câmpulungul Mușcelului*, C. Lung, 1925, p. 168.

³³⁾ *Ibidem*. O astfel de mențiune se află în documentul din 1649 prin care Matei Ba-
sarab confirmă mănăstirii Ivron dela Sf. Munte toate proprietățile ei. Intre acestea se
află și ocina din Ștefănești „Or соуд. муш. и паду“. (Gr. Nandriș, *Documente ro-
mânești în limba slavă din mănăstirile muntelui Athos*, București, 1936 (sub tipar).

³⁴⁾ C. Rădulescu-Codin, *o. c.*, p. 168.

³⁵⁾ Vezi, *Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România*,
București, 1932, p. 684.

³⁶⁾ A fost desființat la 1 Ianuarie 1845, prin ordinul publicat în *Buletinul Oficial* din

Ca suprafață era mai mare și decât Prahova și decât Buzăul între care a fost împărțit. Numele i se trage dela populația venită aci din ținutul secuiesc, din Ardeal, populație amestecată, Români și Secui; acestor coloniști li se mai spunea și „Ungureni”: așa se explică profuziunea de numiri de acest fel care se întâlnește și astăzi pe teritoriul fostului județ al Săcuienilor (Tohăneanca-Ungureni, Popești-Ungureni, Homorici-Ungureni, Posești-Ungureni, Ungurelu, Ungurenii din Poiana-Mierlii, Măneci-Ungureni, Valea Anii-Ungureni, Valea Vii-Ungureni, etc.). Colonizarea a început, se pare, pe vremea Cavalerilor Teutoni (1211-1225), care și-au întins stăpânirea și asupra acestor părți; ea a urmat apoi, cu intensitate variabilă, până în veacul al XIX-lea³⁷⁾. Județul Săcuieni cuprindea târgurile: *Săcuieni*, amintit în ordinul circular dat de Dan al II-lea în 1431, „tuturor târgurilor și vămilor domniei mele”³⁸⁾ apoi târgul *Teleajen*, pomenit în 1503, poate tot una cu *Bucovul*³⁹⁾, *Vălenii de Munte* mai înainte reședința județului, *Mizilul*, — dela menzil, poștă: aci era o stație de poștă — și *Urlățu*⁴⁰⁾. La sfârșitul veacului al XVIII-lea, odată cu mutarea drumului de comerț spre Brașov, de pe valea Teleajenului pe aceia a Prahovei, scade și însemnătatea târgurilor de pe vechiul drum, până când județul însuși e desființat⁴¹⁾.

22 Dechemvrie 1844; vezi Const. C. Giurescu, *Vechimea satelor Star-Chiojd și Chiojdul mic din fostul județ al Săcuienilor*, în *Rev. Ist. Rom.* IV (1934), p. 285.

³⁷⁾ Vezi Ecaterina Zaharescu, *Vechiul județ al Saacului în lumina istorică și autogeografică*, în *Buletinul Societății Regale Române de Geografie*, t. XI.I (1922), p. 147-173; cf. Const. C. Giurescu, *Vechimea satelor...*, p. 285.

³⁸⁾ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești, cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, București, 1905, p. 38-39.

³⁹⁾ Ecaterina Zaharescu, *o. c.*, p. 160.

⁴⁰⁾ Vezi și Gh. Zagoritz, *Târguri și orașe între Buzău, Târgoviște și București*, București, 1915, 111 p. în 8°.

⁴¹⁾ Ecaterina Zaharescu, *o. c.*, p. 149. — Tipografia neavând caractere vechi slave (chirilice), ele au fost înlocuite prin caractere rusești.